

KAYSERİ ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Dergisi

KAYSERİ UNIVERSITY JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

Makale Türü	Araştırma Makalesi	Yıl	2021	ss.	18-28
Gönderi Tarihi	01.06.2021	Cilt	3	DOI	10.51177/kayusosder.946575
Kabul Tarihi	22.09.2021	Sayı	2		
Online Yayın Tarihi	31.12.2021	Ay	Aralık		

Dünya edebiyatında Cengiz Han karakteri*^Δ

The artistic image of Genghis Khan in world literature

 Lamiya NASİROVA¹

Öz

Büyük mücadele ruhu ve askeri kabiliyete sahip Moğol hükümdarı Cengiz Han dünya savaş tarihinde yeni bir sayfa açan liderdi. Araştırmada yer alan tarihi romanlar tarihi şahsiyet olan Cengiz Han karakterinin kapsamlı bir analizi açısından önemlidir. Bu çalışmanın amacı Moğol hükümdarının çeşitli tarihi roman ve hikayelerde tasvir edilen kahraman imajının tahlilidir. Edebiyatta komutanın kapsamlı bir yansıması oluşturulmuş ve tarihi kimliği ayrıntılı olarak anlatılmıştır. Tarihi romanlar Orta Çağ'ın büyük fatihi, dünya cihangiri Cengiz Han'ın tarihi kimliği, savaşları, savaş stratejileri ve ideal kahramanın imajını yansıtır. Temel araştırma yöntemi olarak analiz ve karşılaştırmalı tahlil yöntemleri kullanılmıştır.

Tarihi romanlarda yağma, intikam, kölelik ve mücadele motifleri görülmektedir. Tarihi şahsiyet olan Cengiz Han karakteri onlarca romanın merkezinde yer almış ve kahramanın önemli özellikleri kendine has çizgileriyle tarihi romanlarda ön plana çıkmıştır. Orta Çağ'ın yenilmez fatihi edebiyatta inatçı, becerikli, sözünden dönmeyen, kısacası kişisel özelliklerinin tüm artıları ve eksileriyle birlikte betimlenmiştir. Onun tarihi kimliği sanat eserlerinde farklı yazarların görüşleri ve tarihi gerçeklerle harmanlanarak ayrıntılı bir biçimde anlatılmıştır.

Araştırmaya konu olan tarihi romanlarda Cengiz Han'ın mücadele ve savaşları, Batı'ya yaptığı seferleri ve en önemlisi tarih şahsiyetin edebiyattaki karakteri mühim yönleriyle anlatılmaktadır. Cengiz Han kişisel kararlılığı, liderlik becerileri ve uyguladığı askeri taktikleri ile bir dünya fatihi olarak tasvir edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Tarihi Roman, Cengiz Han, Tarihi Kimlik, Karakter

Abstract

Genghis Khan, the Mongolian ruler with great fighting spirit and military ability, was the leader who opened a new page in the history of world war. Researched historical novels have great importance in terms of broad analysis of the artistic image of Genghis Khan in world literature. The aim of this study is to analyze the hero image of the Mongolian ruler depicted in various historical novels and stories. Literature portrays the comprehensive artistic image of commander and describes his historical prototype. Historical novels describe the characteristic features of historical personality, battles, war tactics and ideal hero image of great conquerer of Medieval East, world leader Genghis Khan. The research is mainly based on analysis and comparative analysis methods.

^ΔYazar bu çalışmanın tüm süreçlerinin araştırma ve yayın etiğine uygun olduğunu, etik kurallara ve bilimsel atf gösterme ilkelerine uyduğunu beyan etmiştir. Aksi bir durumda Kayseri Üniversitesi KAYÜSOSDER Dergisi sorumlu değildir.

*Etik kurul izni gerektirmeyen çalışmalardandır.

¹ Doktorant, Azerbaycan Milli İlimler Akademisi, Edebiyat Enstitüsü, nasiroff11@gmail.com

Historical novels feature looting, revenge, slavery and struggle motives. The literary and artistic image of the historical figure Genghis Khan is at the center of dozens of novels, important characteristic features of the hero came to the fore in historical novels. Literature portrays the invincible conqueror of the Middle Ages as a stubborn, competent, unyielding, in a word, with both positive and negative sides of his character. Different authors comprehensively described his historical prototype based on historical facts.

In the historical novels that are the subject of the research, the struggles and wars of Genghis Khan, her expeditions to the West, and most importantly, the character of the historical figure in literature are told with important aspects. Genghis Khan is depicted as a world conqueror with her personal determination, leadership skills and military tactics.

Keywords: Historical Novel, Genghis Khan, Historical Figure, Literary and Artistic Image

1. Giriş

Yaşanan olaylar tarihi romanlara yansıtıldığında gerçek tarihsel olaylar sanatsal karşılık bulurken, yaşam malzemeleri ve karakterler de, fikirlerin figüratif şekilde ifadesine olanak oluşturmuş olur. Nergiz Paşayeva durumu şöyle özetliyor: “Roman türü kadar bir kişinin içsel ihtiyaçlarını, duygularını, karakterini, kişiliğini, zengin ve planlı bir şekilde tanımlayan başka bir tür daha bulunmamaktadır” (Paşayeva, 2004, s.100).

Sosyo-politik sorunlar, gerçekliklerin yanı sıra tarihsel olaylar romanın içeriğini ve ana olay örgüsünü oluşturur. Olay örgüsünün karmaşıklığı, farklı dönemlerde meydana gelen olayların birbiriyle uyumlu olarak betimlenmesi, roman türünün sunduğu geniş imkanlardan kaynaklanır. Tarihsel romanlarda dönemin, çevrenin, sosyo-politik olayların ve şahısların imgesi, hayal gücü aracılığıyla gerçek tarihle bir bütün olarak tasvir edilir. Yazarın en karakteristik özelliklerinden biri konuya yeni bir yaklaşım getirmesi, olayların ve görüntülerin edebî, analitik değerlendirme yoluyla yeniden canlandırılmasıdır. Tarihî romanlar, içerdiği anlama, konusuna ve muhtevasına göre söz konusu dönemin tüm ruhunu kronolojik sıraya göre yazarın hayal gücüyle yansıtır, geleneklerin, değerlerin ve yaşam koşullarının dolgun bir tanımı, aynı zamanda dönemin genel tablosunu yansıtmaktadır.

Tarihî olayların ve süreçlerin edebiyat gözüyle incelenmesi ve çözümlenmesi açısından sanat eserleri eşsiz bir role sahiptir. Tarihî romanlar, tarihî olayların ve gerçeklerin sanatsal ifadesinde istisnai bir öneme sahip olmaktan ziyade tarihin yeniden canlandırılmasına da hizmet eder. Tarihî romanlarda dönemin tüm çelişkilerinin ve karmaşıklıklarının anlatımı, temel ve merkezî konulardan biridir.

Sanatsal değeri yüksek olan tarihî romanlar, farklı dönemlerde yaşamış kişilerin yaşam tarzları ve faaliyetlerinin edebiyatta tahlil ve tasvirine olanak sunar. Bu açıdan yazar için eserde şahsiyet konsepti, toplum ve insan sorunu temel konu kaynağıdır. Tarihsel gerçeklerin, bilgi ve belgelerin bütünlüğünden oluşan bu yapıtlarda, şahıslar edebî betimlemenin temel kaynağı haline gelir. Tarihçiler tarafından kaleme alınan hakikatler, tarihî kayıtlar ve halkların koruduğu epik anıtlar, tarihî romanları oluşturan ana kaynaklardır. Aynı zamanda şahsiyetlerle ilgili efsanevi hikayelere yer verilmesi de eserin sanatsal gücünü arttırmaktadır. Tarihî romanlar, söz konusu dönemin sosyal-ahlaki sorunlarına, karmaşık ve çelişkili konularına ışık tutmaktadır. Bu konuda Bahtiyar Askerov’un yaklaşımı şöyledir “... tüm zamanlarda halkın geçmişi, onun hayatında yer edinen ilginç tarihi şahsiyetleri ve çelişkili olayları anlatmak tarihi roman yazarlarına düşer...” (Askerov, 2015, s.5).

Dünya edebiyatını zenginleştiren tarihî roman türü büyük bir gelişme göstermiş, yüksek beceri ve edebî düşünceyle yazılan eserlerde tarihî olayların yanı sıra şahısların unutulmayan karakterleri oluşturulmuştur. Kurgunun en güzel örneklerinden biri olan bu eserlerde, yazar tarafından geçmişte yaşanmış olaylar ve hikayeler modern çağa uyarlanır ve tarih ile hayal gücünün birleşimi olarak karşımıza çıkar. Dünya edebiyatında aynı zamanda tarihte silinmez bir iz bırakan fatihlerin ve şahsiyetlerin karakterini yaratmak gelenek haline gelmiş ve tarihi gerçekler sanat eserlerine hakikat payını koruyarak aktarılmıştır. Tarihî şahsiyetlerin yaşamını ve faaliyetini yansıtan tarihî romanlarda yazarın oluşturduğu imge, şahsın tarihî özelliklerini tam olarak tanımlamaya hizmet eder.

Genellikle bu eserlerde şahsiyetler ön plana çıkarılırken bahsedilen dönemle uyum içerisinde ve gerçeklere sadık kalınarak betimlenmektedir. Romanın olmazsa olmazlarından bir diğeri ise, tarihsel gerçeklerin sanatsal canlandırmasının arka planına karşı, tarihî şahsiyetin kapsamlı bir tarihsel imajının oluşturulmasıdır. Sosyo-politik roman türünün gerekliliklerine uygun olarak, tarihsel figürlerin kapsamlı bir tanımı ve analizi, oluşturulan imajın sistematik ve tutarlı bir şekilde benimsenmesine hizmet etmektedir. Tarihî ve siyasi olaylar bağlamında, tarihî şahsiyetlerin sosyal faaliyetlerinin yanı sıra, iç dünyasının önemli özelliklerinin analizi ve tasvir edilmesi, tarihî romanların önemli unsurlarındandır.

Geçmişte inceleyen ve tarihî şahsiyetleri yetiştiren dönem ve zaman hakkında gerçekçi fikirler üretmeye hizmet eden romanlarda dönemin önde gelen tarihî isimleri, tasvir edilen olayların en merkezî figürleridir. Bir şahsiyeti yetiştiren dönem, onun tarihteki rolünü de belirler. Tarihî şahsiyetin kendisi dönemin olaylarını şekillendirme kabiliyetine sahiptir ve tarihi şartların etkisiyle onun karakterinin şekillenmesi de kabul edilebilir.

Tarihî romanlarda bir dünya fatihi ve ünlü bir tarihî şahsiyet olan Cengiz Han, askeri dehası, cesareti, gücü ve savaşçı ruhuyla zamanının muhteşem ve unutulmaz tarihini yazmıştır. Keskin zekası, akli, inatçı mücadelesi ve muzaffer yürüyüşleri, Cengiz Han'ın sarsılmaz imparatorluğunu dünyaya tanıtmıştır. Tarihin yetiştirdiği en önemli savaşçılardan biri olan Cengiz Han edebî karakteri dünya edebiyatının dışında bırakılmamış, bu karakter birçok tarihî romanın merkezinde yer almıştır. Cengiz Han, roman kahramanı olarak karakteristik özelliklerinin yanı sıra tarihî bağlamda, dünya tarihindeki doldurulamaz yeri ve sosyo-politik faaliyetleriyle tasvir edilmiştir. Cengiz Han'ın gerçek tarihsel kişiliğini yansıtan karakter, zamanının çelişkili siyasi olaylarının arka planına karşı edebî sanatların çeşitli renkleriyle yaratılmıştır.

Tarihî kişiliğin dahiyane liderliği ve dünya görüşü, sanat eserlerinde fatih, hükümdar karakterini zenginleştiren en önemli etkenler arasındadır. Bir roman kahramanı olarak Cengiz Han'ın sanat eserlerinde yer almasına hizmet eden önemli özellikler karakteristik çizgilerle tarihî romanlara yansımaktadır. Tarihî romanlarda bir hükümdar olarak Cengiz Han karakteri, çelişkili olayların arka planında Orta Çağ'ın sosyo-politik manzarasını yeniden canlandırmaktadır. Yazar tarafından edebiyata getirilen tarihî karakter ve kapsamlı bir şekilde anlatılan hikayeler, dünya tarihinde ve Orta Çağ'da silinmez izler bırakan önemli bir ismin, Cengiz Han'ın ayrıntılı ve unutulmaz karakterinin tasvirine hizmet eder. Sanat eserlerinde olaylar tarihsel bir bağlamda ele alınır, Cengiz Han'ın mücadele ve savaşlarını, Batı'ya yaptığı seferleri ve en önemlisi tarihî şahsiyetin edebiyattaki karakteri önemli yönleriyle anlatılmaktadır. Uzak Doğu ile Orta Asya'yı birleştiren Cengiz Han, uzun mücadeleler ve istilalar sonucunda dünya fatihi olmuştur. Beşeriyete karşı suç sayılabilecek olayların ve yeni toprakların istilası büyük fatihin karakteri, kişiliği olarak tarihte yankılanmaktadır. Telman Orucov'un kitabında şöyle bir ifade var: "Ölümüne kadar Pekin'den Hazar Denizi'ne kadar olan bölgeleri işgal etmişti... Generalleri ise İran ve Rusya'ya yürümüştü ... Moğol İmparatorluğu, Orta Çağ ve Yeni Çağ'ın en büyük kara imparatorluğu oldu" (Orucov, 2011, s.332).

Cengiz Han karakteri, edebiyat eserlerinde savaş sahnelerinin, öğretici hikayelerin ve tarihî olayların arka planında tasvir edilmiştir. Tarihîliğin ön planda olduğu bu yapıtlarda Cengiz Han, tarihî olayların seyrini değiştiren ve Orta Çağ'a adını *Fatih hükümdar* olarak yazdıran bir edebî kahraman olarak tasvir edilmiştir. Dünya Fatihi unvanını alan Cengiz Han karakteri, Timuçin'den Cengiz Han'a doğru giden iktidar yolunu anlatan sanat eserleriyle akıllarda kalmıştır. Tarihî romanlarda Cengiz Han, yenilmez bir ordunun güçlü bir lideri ve komuta becerileri ile büyük bir imparatorluğa sahip bir işgalci hükümdar olarak tasvir edilmiş ve yaşadığı tarihi dönem yeniden canlandırılmıştır. Dünyayla savaşma kudretinde olan hükümdar, yeni toprakların fethini yaşam tarzı haline getiren edebi bir kahramanı canlandırmasıyla hatırlanır. İstila ve fetihleri, dünyayı sarsan güçlü ordusu bütün halkları etkileyebilecek bir kudrete sahip olmuş Cengiz Han harp dehası olarak adlandırılmıştır. Cengiz Han'ın kişisel kararlılığı ve askerî stratejisinin benzeri görülmemiş sonuçları, dünyanın en büyük topraklarını fetheden hükümdar olarak adını sonsuza kadar tarihe yazdırmasına vesile olmuştur. Onun tarihî kimliği, farklı yazarların görüşleri ve tarihî gerçeklerle birlikte sanat eserlerinde ayrıntılı olarak anlatılmıştır. Gerçek tarihî

şahsiyet Cengiz Han edebi eser kahramanı olarak, onlarca eserin ana ve merkezi karakteri haline getirilmiştir.

Britanyalı tarihçi ve yazar John Man “Cengiz Han” tarihî romanında, Alman yazar Kurt David “Kara Kurt Cengiz Han”, Vasilie Grigoryevich Yan “Cengiz Han”, Muhtar Şahanov “Cengiz Han’ın Sırrı”, Harold Lamb (2006) ise “Moğolların Efendisi Cengiz Han” eserlerinde ve Cengiz Aytmatov “Cengiz Han’ın Ak Bulutu” yapıtında Cengiz Han’ın unutulmaz karakterini oluştururken, zamanın sosyo-politik manzarasını geniş ve kapsamlı bir şekilde kaleme almışlardır.

13. yüzyılda güçlü Moğol devletinin kurucusu olan Cengiz Han, ısrarlı mücadelesi ve uzun yıllar süren yürüyüşleri sonucunda imparatorluğunun sınırlarını genişletmeyi başarmıştır. Orta Çağ’ın yenilmez fatihi edebî eserlerde kişisel özelliklerinin tüm artıları ve eksileri ile inatçı, yetkin, sözünden dönmeyen, tek kelimeyle unutulmaz bir kahraman olarak tasvir edilmiştir.

2. John Man’ın “Cengiz Han” romanında Cengiz Han’ın tarihsel imgesi

Cengiz Han’ın tarihi kimliği, John Man’ın “Cengiz Han” romanındaki edebi bir kahramanı canlandırmasıyla hafızalara kazınmıştır. Dünya edebiyatında özel bir yere sahip olan ünlü yazar, tarihî roman yazarı John Man, eserinde dünya fatihi unvanını elde eden Cengiz Han’ı hükümdar olarak yürüttüğü istilalar ve yürüyüşleri ele alarak anlatmıştır. Roman, tarihî şahsiyetin manevi dünyasının analizi ve betimlenmesi açısından olduğu kadar, karakterinin önemli yönlerini ortaya koyması açısından da değerli eserlerden biridir.

Romanın giriş bölümünde yazar, Cengiz Han’la ilgili olarak, dünyanın en tartışmalı konularından biri haline gelen Avrasya kıtasında yaşayan insanların büyük çoğunluğunun aynı genetiği taşıdığı konusunu işlemiştir. Bu iddiayı kanıtlayan DNA’nın tespiti ile ilgili meseleyi ve söz konusu genetik kimliğin on ikinci yüzyılda yaşamış bir kişi aracılığıyla aktarıldığı fikrini açıklığa kavuşturmuştur. Bu iddiaların birleştiği en güçlü türeyici olarak Cengiz Han kabul edilmiştir. Yazar, “Cengiz Han” romanını yazarken arşiv materyallerini kullanmasının yanında eserde adı geçen tarihî yerleri gezmiş ve detaylı şekilde araştırmıştır. Moğolların kökeni, Moğolistan’ın tarihi ve doğası hakkında pek çok bilgi, esere yansımıştır. Yazar, romanındaki birçok olayın anlatımında Reşîdüddin Fazlullah-ı Hemedânî (d. 1247, Hemedan – ö. 17 Temmuz 1318, Tebriz) ve İmâmü’l-Haremeyn Cüveynî (d. 17 Şubat 1028, Nişabur - ö. 20 Ağustos 1085, Nişabur) gibi tarihçilerin eserlerinden yararlanmış, eski Moğol destanı “Moğolların Gizli Tarihi”nden örnekler vermiştir. Cengiz Han karakterinin özellikleri anlatılırken, Timuçin’in erken yaşlardan itibaren verdiği zorlu yaşam mücadelesi, azmi, sadakati ve kararlılığı da esere yansıtıyor. Eserde 15 yaşındaki bir esirin hoş bir tesadüf ve kendi yetisinin sonucu olarak esaretten nasıl kaçıp bir dünya fatihi olduğu ve Kore Yarımadası’ndan Macaristan’a kadar olan geniş topraklarda inşa edilen bir imparatorluğun hükümdarı haline geldiği tüm artıları ve eksileri ile birlikte anlatılıyor.

Yazar, erken yaşam mücadelesini “Moğolların Gizli Tarihi” eserinin izinden giderek hükümdarın babası Yesugey Bahadır’ın düşmanlarla mücadelesini ve Timuçin’in doğumundan itibaren tasvir ediyor. Merkitler’e karşı kazanılan zaferden sonra Timuçin, Tuğrul Han’ın oğlu Nilka tarafından takip edilir ve zor da olsa durumun üstesinden gelmeyi başarır. Cengiz Han karakteri için bu nokta Timuçin’in askerî başarısızlığının başlangıcı, ancak liderlik becerilerinin de dönüm noktasıdır.

Romandaki Cengiz Han karakteri, her şeyi önceden ölçüp biçen, yetkin ve yeni toprakları fethetme arzusuyla yanıp tutuşan bir savaşçı olarak tasvir ediliyor. Cengiz Han’ın ısrarlı mücadelesi, hükümdarlık ihtirası, uzak görüşlülüğü sayesinde kurulan geniş imparatorluk sınırları, benimsenen doğru strateji, kanunlar ve kurallar sayesinde genişletilmiştir. Cengiz Han karakterinin kararlılığı öne çıkan özelliklerindedir. Yazar John Man, Cengiz Han karakterinin bu önemli yönünü başarılı politikasının özü olarak tanımlamıştır. Cengiz Han’ın koyduğu ve sıkı sıkıya koruduğu bu yasalar, onun büyük fetihlerinin teminatı olmuştur.

1. Kabile grupları kaldırılmış ve tek bir Moğol devleti adı altında birleştirilmiştir;

2. Alaylar, komutanlarına bağlılık yemini etmiştir;
3. Babalarının yaptıklarından dolayı öncelikle oğullar cezalandırılmıştır;
4. Kişisel sadakat, kabile bağları dahil her şeyden üstün olmuştur;
5. Fetih her şey anlamına gelmiş, çünkü güçlü iktidara giden yol olarak görülmüştür;
6. Düşmana saldırmak için öncelikle zayıf noktaları belirlenmiştir.

Hükümdar karakteri, hukukun üstünlüğünü sağlayan, verdiği emir ve koyduğu kanunlara uyulmasını ciddiyetle takip eden bir kağan olarak tasvir edilmiştir. Cengiz Han'ın uyguladığı kanunlar herkes için geçerli olmuştur. Bu yasalara "Yasak" adı verilmiş ve bu yasalara herkes tarafından uyulmuştur. Cengiz Han'ın dağıtıcı seferlerinde uyguladığı askeri taktikleri, zaferlerinin belirleyicisi olmuştur. Tarihî romanda Moğolların farklı taktiklerle yeni toprakları istila etmesi Cebe ve Subutay'ın komutasında uzak ülkelerin bile fethiyle sonuçlanmıştır.

Tarihî romanlarda Cengiz Han'ın kişisel özellikleri artıları ve eksileri ile birlikte kaleme alınmıştır. Eserde hükümdarın iç dünyası en çarpıcı özelliklerle ön plana çıkmakta ve görüntünün kapsamlı bir analizine olanak sunmaktadır. Cengiz Han, mizacı gereği kendisine yapılan iyilikleri bir sadakat görevi olarak unutmamıştır. Defalarca hayatını kurtaran gençlik arkadaşı Jalma'ya, iyiliğini ve sadakatini asla unutmayacağını söylemekten çekinmemiştir (Man, 2015, s.124). Çevresinde kendisine hizmet eden binlerce insan arasından sadık olanlara ve güvendiği kişilere karşı olumlu bir tutum sergilemiştir. Cengiz Han, kendisine faydalı olan ve hizmetlerine katkıda bulunan insanların kabiliyetlerinden, gerektiği yerlerde faydalanmayı da bilmiştir.

3. Vasili Yan Grigoryevich'in "Cengiz Han" tarihî romanındaki büyük Moğol hükümdarı Cengiz Han karakteri

Ünlü Rus yazar ve oyun yazarı V.G. Yan, Asya ülkelerine seyahat ederken bu yerlerin tarihi geçmişi hakkında bir eser kaleme almaya karar vermiştir. Yazarın 1939'da kaleme aldığı "Cengiz Han" eseri, "Moğol İstilaları" üçlemesine dahil olan "Sonuncu Denize Doğru" (Yan, 1962) ve "Batıy" (ЯН, 1988) adlı tarihî romanlarının ilkidir. Vasili Yan Grigoryevich'in "Cengiz Han" eseri, hükümdar Cengiz Han karakterinin istila ve seferleri çerçevesinde bir dünya fatihi olarak analizine olanak sağlayan en değerli tarihî romanlardan biridir.

Cengiz Han'ın olumlu özelliklerinden biri olan sadakati, farklı bir tarihî romanda Vasili Yan Grigoryevich'in "Cengiz Han" eserinde betimlenmektedir. Hükümdar mertliğe, cesarete, sadakate çok değer vererek ödüllendirmiş, savaştığı düşmanın bile gücünü ve cesaretini takdir etmiştir. Eserde Harezmsah Sultan Muhammed'in oğlu Sultan Celaleddin'in savaş meydanındaki cesareti karşısında şaşkınlığını gizlemeyen hükümdar, şunları dile getirmekten çekinmez:

"Cengiz Han hayretle elini ağzına koydu, Celaleddin'i oğullarına gösterdi ve şöyle dedi:

-Bir babanın oğlu böyle olmalıdır!" (Yan, 2008, s.202).

Roman, Orta Çağ'ın başlarında Asya ve Avrupa'yı saran ve eserde bahsi geçen Moğol-Tatar seferlerinden ve hükümdar Cengiz Han'ın kanlı istilalarından bahsetmektedir. Cengiz Han'ın etnik kimliği ile ilgili çeşitli görüşlerle ilgili genelleme yapılacak olursa Arapça yazılmış İslam Tarihi kaynaklarında Cengiz Han'ın "Tatar" olarak geçtiği görülmektedir. İslam ve Batı kaynaklarında "Tatar" adının kullanılmasına açıklık getirilirken, "Tatar" adının 12. yüzyılda Cengiz Han'ın hakim olduğu Moğolistan ve çevresindeki topraklarda yaşayan Naymanlar, Keraitler, Merkitler, Oyratlar gibi tayfalardan birinin adı olduğu, Cengiz Han tarafından "Moğol" adı altında birleştirildiği kanısına varılır (Mehmet, 2012, s.240). Moğollar ve Türkler, Çin ve Rus tarihi kaynaklarında genelleme yapılarak "Tatar" olarak adlandırılmıştır. Ortaçağ Çin kaynakları genellikle Türkleri ve Moğolları ayırmamış, onları birlikte "Ta-ga" (Tatar) olarak adlandırmıştır (Madatoğlu, 2014, s.54).

Yazar, romanda dönemin ünlü şahsiyeti olan Cengiz Han karakterini anlatırken, olayları tarihsel bir bağlamda ele almış, hükümdarın amacının Moğol İmparatorluğunun sınırlarını genişletmek olduğunu göstermiştir. Cengiz Han'ın yağma ve soygun seferlerinin arka planı korkunç ve yıkıcı sonuçlarıyla birlikte anlatılırken, eserde Moğol ordularının sürekli saldırıları ve gerçekleştirilen katliamlar tam olarak ortaya konmuştur. Tarihi olaylarda, Cengiz Han karakteri ustaca kaleme alınmış, tüm dünyayı yönetme arzusu defalarca çalışmaya şu şekilde yansıtılmıştır. Cengiz Han'ın: "Harezmi Şahi'nin asıl kuvvetlerini yok ettikten sonra ben tüm Müslüman ülkelerin hükümdarı olacağım" sözü bu durumu yansıtmaktadır (Yan, 2008, s.151).

Eserde anlatılan olaylar çerçevesinde, hükümdar Cengiz Han'ın izlediği politika ile ilişkilerinde kişisel özelliklerinin önemli yönleri ön plana çıkmaktadır. Cengiz Han karakterinin, kendisine itaat eden ve direnmeyen halklara kısmen de olsa merhamet gösterdiği görülmektedir. Tarihi romana göre Kağan'ın sınırsız gazabından korktuğundan itaat eden şehir ve vilayetler onun emriyle tahrip edilmemiştir.

Romanda Cengiz Han karakterinin manevi dünyasının yanı sıra dış görünümünün anlatımı Moğol büyükelçisi Mahmud Yalvaç'ın dilinden şöyle anlatılıyor: "Uzun boylu, altmış yaşında olmasına rağmen hala çok güçlü ... Büyük bir alnı, ince bir sakalı ve kedi gözü gibi kırılmayan yeşil gözleri var. Tüm hanlar ve sıradan askerler ateş ve şimşekten daha ziyade ondan korkuyor" (Yan, 2008, s.104).

Cengiz Han'ın mizacının olumsuz özelliklerinden biri olarak öne çıkan öfke ve kin, eserde anlatılan olayların arka planında da doğrulanmaktadır. Hükümdarın nefretinin sonuçları akıllamaz derecede vahim olmuş ve onun gazabına uğrayan herkes, konumu ne olursa olsun en ağır şekilde cezalandırılmıştır. Cengiz Han, hakimiyetine, emir ve yasalarına karşı çıkanları acımasızca cezalandırmıştır. İhaneti kabul edilemez olarak gören Kağan'ın emriyle düşman acımasızca mahvedilmiştir. Han'a direnmeye cesaret eden halklar onun intikamının kurbanı olmuştur. Eserde, onun acımasız katliamlarından kurtulmak için savaşmadan teslim olan Buhara şehrinin kapıları kibirli Hanın karşısında sorgusuz sualsiz açılmıştır. Eserin bu bölümünde, Cengiz Han karakterinin, öfke ve nefretten beslenen işgal politikası genel haliyle şöyle özetlenmektedir: "Onlar, halkların müthiş yok edicisinden ya merhamet ya da büyük gazap bekliyorlardı" (Yan, 2008, s.159).

Eserde Cengiz Han'ın mizacı gereği fethedeceği topraklarla ilgili önceden hayal kurması öne çıkar. Kana boyanan kent ve köyleri, helak olmuş ahaliyi gözünde canlandırarak soğukkanlı bir şekilde şöyle der:

Biz toplantılarımıza ve sohbetimize devam edeceğiz. Yakında Müslüman ülkelerinde sevinç yaşayacağız. Orada biz eğleneceğiz! Ben artık tarlaların at terinden yükselen buharla nasıl kaplandığını, korkuya düşen insanların nasıl kaçtıklarını, kementle yakalanan kadınların vahşice sesler çıkardığını şimdiden görebiliyorum; orada nehirler bu şarap gibi kızıl akacak ve kasvetli gökyüzü yanan köylerin alevlerinden kızıla boyanacaktır (Yan, 2008, s.130).

Sınırsız istilalar ve seferleriyle Moğol İmparatorluğunu genişletmek için çaba sarf eden Cengiz Han, bunu başarmış ve geniş topraklar fetheden bir cihangir olarak tarihe geçmiştir.

4. Muhtar Şahanov'un "Cengiz Han'ın sırrı" manzum romanında Cengiz Han karakteri

Zamanının en büyük tarihi şahsiyeti olan Cengiz Han'ın dünya edebiyatına yansıyan karakterinde manevi, iç dünyasının kapsamlı bir analizi görülmektedir. Cengiz Han karakterinin iç, ruhani dünyası özellikle Muhtar Şahanov'un "Cengiz Han'ın Sırrı" eserine de yansımaktadır. Edebiyatın önde gelen isimlerinden olan Kazakistan'ın Halk Yazarı Muhtar Şahanov vatansever bir Türkçü şairdir. Yazar Anar Rızayev türkçü şairi şöyle anlatmıştır: "Muhtar Şahanov, çağdaş sorunlarımızın edebi - felsefi yoldan benimsenmesi bakımından yeni ufuklar açan nadir şairlerdendir" (Şahanov, 2001, s.15). Yazarın bu felsefi manzumesi, "Cezalandırılmış Hafızanın Kozmoformülü" adlı romanının bir parçasıdır.

“Cengiz Han’ın Sırrı” adını verdiği manzum romanında yazar, Moğol hükümdarının karakterini kendi hayal gücüyle biraz daha farklı bir biçimde tasvir etmiştir. Cengiz Han hakkında yazılan diğer eserlerin tam tersine adı geçen manzum romanda onun gerçekleştirdiği istila veya savaşlara yer verilmemiştir. Eserde yazar, hükümdarın iç dünyasının, maneviyatla ilgili meselelerin ve Cengiz Han’ın aile ilişkilerinin sanatsal tasvirini sunmayı tercih etmiştir.

“Cengiz Han’ın Sırrı” manzum romanında, politikasıyla dünyayı sarsan hükümdarın hayatının son günleri büyük bir ustalıklı kaleme alınmıştır. Hükümdarın karakteri manevi dünyasının analizi ile birlikte, hayatı boyunca sadık kaldığı düşünce ve fikirlerle unutulmaz bir kahraman olarak esere yansıtılmıştır. Yazar, Cengiz Han karakterini büyük katliamlara sebep olan saldırgan olarak şu şekilde nitelendirir:

İşgalci,

Başkalarının acısını

Duymuyor,

Suçü yüzünden,

Bir kaç milyon

Masum insan

Hayata veda etmiştir (Şahanov, 2001, s.139).

Dramatik türde yazılan roman, iktidar ve ölüm temalarını odak almış, yazar eserinde geçmişteki olaylardan ders çıkarmanın önemini göstermeye çalışmıştır. Eserin ana fikri, despotizme, tüm baskı ve istilalara rağmen, eğitilmiş insanların korunmasının ve değerlendirilmesinin mutlak önem arz etmesidir. Toplumun kurucuları ve sarsılmaz temelini taşıyan yapı taşı olarak görülmesi gereken bu aydınlardır. Yazar, Cengiz Han hakkındaki hikayeleri ahlaki ve manevi bir bakış açısıyla sunmuş, manzum romanın “Biliyor Olmanın Trajedisi” bölümünde, Cengiz Han’ın yıkıcı politikasının kurbanı olan entelektüelleri tip olarak ele aldığı Aybar’la, talan edilmiş şehirlerin akıbetini ise Otrar şehri örneğiyle anlatmaktadır.

Eserin “Cengiz Han ile Giden Sır” bölümünde kaleme alınan Cengiz Han karakterinin kapsamlı analizi, hükümdarın karakterinin önemli özelliklerini ortaya koymaktadır. Cengiz Han, dermanı olmayan bir hastalığa yakalanmış ve tüm tabip ve hekimlerin çabalarına rağmen hastalığının çaresi bulunamamıştır. Bu bölümden itibaren Cengiz Han karakteri ve soyundan gelenler, genetik kodla bağlantılı olarak nesilden nesile aktarılan tiranlık, despotizm ve şöhret peşinden koşmak gibi birçok kötü huyların taşıyıcıları olarak tanımlanmaktadır. Eserde Cengiz Han’ın tarihsel kimliği, özellikle karakterin iç dünyasının betimlenmesi esnasında ön plana çıkmıştır. Yazar, Cengiz Han’ın sebep olduğu katliamları ve uyguladığı kanlı siyasetin vahim sonuçlarını hükümdar oluşuyla doğrudan bağlantılı olarak göstermektedir. Eserde, hükümdarın düşmanlarına karşı sınırsız nefret ve kını, kişisel çıkarları için insan hayatını değersizleştiren bencil karakteri Cengiz Han’ın on beşinci kuşaktan dedesi Tebeyan’ın konuşmasında şöyle ifade edilmiştir:

Kanında yeterli

İyilik ve şefkat

Bulunmadığı için sen,

Anadan zalim ve aksi

Doğmuş,

Sonraları,

Dünyanın dört bir tarafında

Acımasızca,

Kan ve gözyaşı

Nehirleri akıtmışsın (Şahanov, 2001, s.167).

Romanın doruk noktası, Cengiz Han ve Akerke'nin karşılaşmasını anlatan bölümdür. Cengiz Han için tek çıkış yolu, Akerke'yi yola getirmek ve ondan hastalığının çaresi olan ilacı öğrenmektir. Ancak Akerke, Cengiz Han'ın o zamana kadar tanıdığı tüm kadınlardan farklı, onun isteklerine boyun eğmeyen, dayanıklı ve iffetli bir kadın karakterindedir. Cengiz Han'ın kanlı politikasına tanık olan Akerke, onun, bu umutsuz hastalıktan kurtulması durumunda acımasız eylemlerine devam edeceğinden emindir. Cengiz Han'ın hayatı Akerke'nin ellerindedir. Hükümdar, hayatını kurtarması için ona Otrar şehrinin sultanlığını bile teklif eder, ancak Akerke sözünden dönmez ve gururlu bir şekilde Cengiz Han'ın yanından uzaklaşır.

Romanda Cengiz Han ve Akerke arasında geçen övgüye değer ve öğretici diyaloglar, hükümdar karakterinin tüm artılarını ve eksilerini ortaya koymaktadır. Yazar, Akerke'nin dilinden, hükümdarın zalim, saldırgan ve kana susamış mizacını, emirlerinin vahim sonuçlarını tasvir eder. Yeteneği, sadakati ve sebatıyla tanınan Akerke karakteri, hükümdar Cengiz Han'a mantıklı sorular sormaktan çekinmez. Onun diktatör rejimini ve yıllar boyunca süren saldırgan politikasını cesurca ifade eder ve eleştirir. Yazar, Akerke'yi tasvir ederek Cengiz Han karakterinin tüm önemli hatlarını ortaya çıkarmayı başarmıştır. Hatta Akerke, Cengiz Han'ın yıllardır herkesten sakladığı olaylardan haberdar olduğunu söyleyerek hükümdarı şaşırtmaya muvaffak olur. Kaleme alınan kadın kahraman Cengiz Han'ın davranışlarını şeytani emeller olarak değerlendirir, düşüncelerini ve fikirlerini cesurca dile getirir:

– Bunlar sizin hareketlerinizin üç
Şeytani kuvvet tarafından
Yönlendirildiğine işaret ediyor:
Başkasının mutluluğuna karşı
Yılan nefreti;
Sınır tanımayan,
Bitmeyen şöhret düşkünlüğü
Ve aşırı,

Hudutsuz çekicilik... (Şahanov, 2001, s.207).

Manzum romanda hükümdarın karakterinde şöhret düşkünlüğü, öfke, kin, nefret ve acizlik görülmektedir. Çaresizliği kabul eden hükümdar, kaderine razı olur ve daha önce hiç tatmadığı bir acizlikle ölümünü bekler. Ancak değişmeyen tek şey, Cengiz Han'ın hayatı boyunca taviz vermediği ve ona rehberlik eden yasalardır. Eserde dikkat çeken ve karakterin edebî etkisini arttıran hususlardan biri de Cengiz Han'ın mezarının gizli tutulmasıyla ilgili vasiyetidir. Otrar şehrinin hanı Kayırhan, Cengiz Han'ın kanlı politikasının sembolü olarak mezarına nefret ve kanlı suçların simgesi olması için siyah taşlar dökülmesini vasiyet etmiştir. Bu nedenle Cengiz Han uzunca süre düşünerek, gömüldüğü yerin hiç kimse tarafından bilinmemesi ve sır olarak saklanması gerektiğine karar vermiştir. Cengiz Han için kişisel çıkarları her şeyden üstündür ve bu kişisel kararlılığı, edebî eserde yer alan karakterinin en önemli yönleri arasındadır. Cenazesine onun isteği ve vasiyeti üzerine katılan herkes, hatta yıllarca ona sadakatle hizmet eden Jelme bile öldürülmüştür. Eserde, Cengiz Han karakterinin despot ve öfke dolu bir mizaca sahip olduğu, yitirilmiş ahlakın izlerini taşıdığı gösterilmektedir.

5. Cengiz Aytmatov'un "Cengiz Han'ın Ak Bulutu" hikayesinde fatih, hükümdar karakteri

Cengiz Aytmatov, "Gün Olur Asra Bedel" (2004) romanına ek olarak "Cengiz Han'ın Ak Bulutu" hikayesini yazmış ve bu eser 1990'da yayınlanmıştır. Türk dünyasının büyük sanatçısı Cengiz Aytmatov, dünya kültürüne büyük katkılar sağlayan güçlü bir kaleme sahiptir. Akademisyen İsa Hebibbeyli Cengiz Aytmatov hakkında düşüncelerinde söylemiştir: "Cengiz Aytmatov, dünyayı roman

çerçevesinde yeni bir ölçekte algılayan ve ifade eden güçlü bir yazardır. Ünlü sanatçının hacmi nedeniyle bir hikaye gibi görünen eserleri, kapsadığı sorunlar ve insan kaderinin ilginç, sert yansıması nedeniyle ciddi roman izlenimleri yaratmaktadır” (Aytmatov, 2013, s.38).

Cengiz Aytmatov’un “Cengiz Han’ın Ak Bulutu” hikayesi, Kağan’ın zorbalık ve iktidar gücüyle işlediği katliamların bir başka örneğini, büyük bir öfke ve coşkuyla yürüttüğü dağıtıcı politikanın insan kaderine vurduğu darbeleri anlatmıştır.

“Cengiz Han’ın Ak Bulutu” öyküsünde tarihsel dönem açısından anlatılan olaylar arasında büyük bir zaman (750 yıl) aralığı olmasına rağmen anlatılan hikâyeler tema ve fikir açısından birbiriyle uyumlu, birbirini tamamlayıcı şekilde yazılmıştır. Bu olayların arka planında, insan duygularının açık bir tezahürü kendini gösteriyor. Eserde, hükümet yetkililerinin çıkarları, insanların kaderi ve Moğol hükümdarı Cengiz Han’ın kanunlarının üstünlüğü yansıtılıyor.

Eserde ortaya çıkan temel problem insan, toplum ve hükümdar sorunudur. Eserde geçen olayların merkezinde yer alan Cengiz Han karakteri unutulmaz sanatsal çizgilerle resmedilmiştir. İnsan sevgisi, doğa kanunları ve Yaradan’ın iradesinin karşısı olarak Cengiz Han’ın kanunları ortaya konmuştur. Gerçek doğa kanunlarına karşı çıkan ve muhalefet eden bir hükümdar karakteri, vazifesinin gerektirdiğinden daha fazlasını talep ettiğinden gökler tarafından cezalandırılmaktadır. Eserde yer alan Cengiz Han’la ilgili efsanede halkın hayal gücünün ürünü olan mit kullanılmıştır.

Eser, “Gün olur asra bedel” romanına eklenen kısmın anlatımı ile başlar ve Cengiz Han karakteri, Abutalib Kuttubayov’un yazdığı efsaneyle doğrudan ilişkilidir. Eski bir savaş esiri olan Kuttubayov’un acı ve hüzünlü kaderi, Stalin’in despot rejiminin sancılı dönemi ve fesatları eserin konusunun bir parçası olarak anlatılmıştır. Stalin’in baskısının çaresiz ve aciz kurbanlarından biri olan Kuttubayev, Stalin ölmeden bir ay önce “halk düşmanı” olarak tutuklanmıştır. Eserde acımasız bir muameleye maruz kalan Kuttubayov’un trajik kaderi, ailesinin barış ve huzur arayışı, ayrılık ve kaygı dolu hayatı ele alınmıştır. Kuttubayov tipi ile eserde despotizmin, tiranlığın ve korkuyla yönetilen acımasız bir rejimin kurbanı olan insanların genel bir imajı oluşturulmuştur. Geriye dönüp bakıldığında, Cengiz Han bu rejimin kurucularından ve taşıyıcılarından biri olarak görülmektedir. Bu konuda Tayyar Salamoğlu’nun kitabında şöyle bir ifade var: “Siyasi rejim, insanları ezen bir yapı oluşturmuştur. Bu yapının temel aracı korkudur. Korku mekanizması durmaksızın çalışır ve her an yeni baskı biçimleri icat eder” (Salamoğlu, 2005, s.23).

Kuttubayov tarafından “Sarıözek Cinayeti” adı ile kaleme alınan efsane, büyük Moğol hükümdarı Cengiz Han’la ilgili hikayeyi yansıtmaktadır. Yazar, Cengiz Han karakteri aracılığıyla insan kaderi sorununu eserindeki konuyla ilişkilendirerek irdelerken toplum-hükümdar konusunun etkisini de arttırmaktadır. Bahsedilen efsane, Abutalib Kuttubayov’un anıları arasında bulunmuştur. “Sarıözek Cinayeti” efsanesinde, Cengiz Han’ın ağır ve kesin emirlerine itaat etmek zorunda kalan iki gencin trajik kaderi Abutalib’in başına gelen ızdırap ve manevi işkencelerle benzerlik teşkil etmektedir. Cengiz Aytmatov, kahramanı Kuttubayov’un azap ve eziyet dolu kaderinin izlerini, başka bir despotizmin, Cengiz Han’ın acımasız politikasının kurbanı olmuş gençlerin karşılaştığı zor durumla anlatmıştır.

Hükümdar Cengiz Han’la ilgili anlatılan “Sarıözek Cinayeti” efsanesi, Kağan’ın Batı seferine çıktığı zamana denk gelmiştir. Eserde, mistik özellikler taşıyan “ak bulut”, Cengiz Han’a eşlik eden, şans getiren, rehberlik eden ve zaferlerini aydılatan bir araç olarak bu şekilde tasvir edilmiştir: “Ak bulut” Cengiz Han’ın ilham almasının temel nedeni, şans göstergesi ve sembolü gibi her zaman başının üzerindedir. Bu anlamda her şey birbirini tamamlıyordu. Bulut ... Gökyüzü ... İleride, Cengiz Han’ın seferinde en öndeki bayraktarın elinde zafer bayrağı hep dalgalanıyordu” (Aytmatov, 2017, s.57).

Eserde, Moğol hükümdarının karakteri Batı Seferi’nin coşkusu ve inançlarıyla bütünlük içinde tasvir edilmiştir. Fatih olarak hareket eden Cengiz Han karakteri bir hükümdar olarak adaletli davrandığı, Yaradan’ın ve doğanın kanunlarına karşı çıkmadığı için ak bulut onun başının üstünde durmuştur. Hükümdar Yaradan’ın iradesine karşı geldiğinde ve doğa kanunlarıyla çeliştiğinde ak bulut onu terk etmiştir. Nihayetinde, Cengiz Han bulutun korumasından mahrum kalarak başarısızlığa uğramıştır.

Cengiz Aytmatov'un eserinde, Cengiz Han karakteri doğa kanunlarına karşı çıkmak adına verdiği emirlerin arkasında duran, verdiği sözü tutan, sarsılmaz bir hükümdar olarak tasvir edilmiştir: "Yine içini şenlik duygusu kapladı, sanki kanat takmış gibi, ileri görüşlülüğüne, Batı'yı fethetmek için sefere başlama kararının doğruluğuna inandı; kılıç, ateş ve alev gücüyle dünyayı yönetme ülküsünün gerçekleşeceğinden emin oldu" (Aytmatov, 2017, s.55).

Büyük Kağan'ın emirlerine uymayan, ancak birbirlerine sadık ve özverili olan iki gencin karakteri, eserde Cengiz Han'ın acımasız mizacının önemli yönlerini öne çıkarmaya hizmet etmiştir. Cengiz Han, Batı'ya yaptığı sefer esnasında doğa kanunlarının aksini uygulamayı emrettiğinden gökler de onu cezalandırmıştır. Sevginin yüksek değeri hak ettiğini kanıtlamaya çalışan Erden ve Doğulang, Cengiz Han yasalarına uymadıkları için en ağır cezaya, idam cezasına çarptırılırlar. Yazar, Cengiz Han karakterinde dominant, gaddar ve sözünden dönmeyen bir hükümdar karakteri çizmiştir. Cengiz Han askerî seferlerini, yürüyüşleri ve uyguladığı politikayı her şeyden üstün saymıştır. Herkesin bu kararlara boyun eğmesini kanun haline getirmiş, aksi takdirde, Kağan'ın gazabı onların cezalandırılması ile sonuçlanmıştır. Bu anlamda Cengiz Han'ın tüm kararlılığı ve azmi eserdeki karaktere de yansımıştır.

Eserde birbirine bağlı iki olay örgüsünü birleştiren ortak payda, Allah'ın iradesine karşı gelerek kendi düşüncelerinin ve fikirlerinin üstünlüğünü sağlayan başkalarının gözünü korkutmak için insan hayatını hiçe sayan bir iktidarın gücüdür. Bu güçler, farklı zamanlarda yönetimi üstlenen devlet yöneticileri ve hükümdar Cengiz Han örneğiyle aktarılmıştır. Suçlu olarak Kuttubayov'a atfedilen ağır suçlamalar, "Sarıözek Cinayeti" efsanesinde Erden ve Doğulang'ın kaderi ile bağlaşmaktadır. Cengiz Han'ın kararı ile gençlerin katlini emreden ferman çıkartılmıştır.

6. Sonuç

Tarihî şahsiyet Cengiz Han'ın dünya edebiyatındaki karakteri onun iç dünyasının tezahürünü ve insanlığın hafızasına damgasını vuran istilalarını yansıtmaktadır. Makalede ele alınan eserlerde Cengiz Han, gerçek tarihî kimliği, büyük bir komutan ve fatih karakteriyle anılmaktadır. Sanat eserlerinde, tarihi ve sosyo-politik olayların arka planında Cengiz Han karakteri ustaca tanımlanmış, olaylara erken Orta Çağ kaynakları kullanılarak tarihsel bir bağlamdan yaklaşmıştır.

On ikinci ve on üçüncü yüzyıllar, dünya tarihinde karmaşık ve çelişkili bir dönem olmasının yanı sıra aynı zamanda sosyo-politik olaylar üzerinde derin bir etkisi olan Moğol yürüyüşlerinin gerçekleştirildiği dönemdir. Tarihsel romanlara on ikinci ve on üçüncü yüzyılların sosyo-politik manzarası yansımaktadır. John Man'ın "Cengiz Han", Muhtar Şahanov'un manzum romanı "Cengiz Han'ın Sırrı", Vasily Grigoryevich Yan'ın "Cengiz Han" ve Cengiz Aytmatov'un "Cengiz Han'ın Ak Bulutu" hikayesi çalışmamızda yer almış, eserlerdeki Cengiz Han karakteri incelenmiştir. Araştırmaya konu olan bu tarihi romanlar motifleri ve teması bakımından ortak özellikler içermektedir. Cengiz Han edebî karakteri bu eserlerin her birinin merkezinde yer almıştır. Cengiz Han'ın güçlü öngörü yeteneği, inatçı mücadelesi ve cesareti gibi önemli özellikleri karakteristik çizgilerle yansımaktadır.

Vasily Grigoryevich Yan'ın "Cengiz Han" ve John Man'ın "Cengiz Han" tarihi romanlarında bir hükümdar olarak Cengiz Han karakteri sosyo-politik faaliyetleri, askerî dehası ve savaşçı ruhuyla tasvir edilmektedir. Cengiz Han'ın uzun mücadeleler ve istilalar sonucunda kazandığı fatih ünvanı onun karakteri, kişiliği olarak tarihte yankılanmaktadır. Bu tarihi romanlarda Cengiz Han, yenilmez bir ordunun güçlü bir lideri ve komuta becerileri ile büyük bir imparatorluğa sahip bir işgalci hükümdar olarak tasvir edilmiş ve yaşadığı tarihi dönem yeniden canlandırılmıştır.

Cengiz Aytmatov'un "Cengiz Han'ın Ak Bulutu" hikayesi ve Muhtar Şahanov'un "Cengiz Han'ın Sırrı" manzum romanında ise Cengiz Han edebî karakteri farklı yönleri ve özelliklerinin baskın tasviri ile görülmektedir. "Cengiz Han'ın Sırrı" eserinde, hükümdarın düşmanlarına karşı sınırsız nefret ve kını, kişisel çıkarları için insan hayatını değersizleştiren bencil karakteri ön plana çıkmıştır. Bu tema ortak bağlantıları bakımından Cengiz Aytmatov'un "Cengiz Han'ın Ak Bulutu" hikayesinde de yer almaktadır. Cengiz Han'ın Yaradan'ın iradesinin karşıtı olarak ortaya koyduğu kanunlar, hükümdarın acımasız despotizminin kurbanı olmuş gençlerin karşılaştığı zor durumla anlatılmıştır.

Büyük Moğol devletini kuran komutan Cengiz Han, tarihî romanlarda olay örgüsünün en merkezî kahramanı olarak tarihsel gerçeklere uygun bir biçimde tasvir edilmektedir. Araştırmada yer alan çalışmalarda Cengiz Han'ın hayatının bazı dönemleri, dominantlığı ve askerî seferleri kaleme alınmıştır. Tarihi romanlarda tam ve unutulmaz bir şekilde yer alan Cengiz Han karakteri özellikle tarihi çarpıtmadan tarihsel gerçeklere uygun bir şekilde kaleme alınmıştır. Tarihsel dönemin çelişkileri ve çalkantıları, Cengiz Han'ın yıkıcı yürüyüşleri ve istilaları, tarihî romanlarda açıkça analiz edilmiştir. Cengiz Han'ın tarihî kimliği, edebî karakteriyle bütünleşmiş bir şekilde tanımlanmış ve onun iç dünyasının tüm incelikleri ve sosyo-politik faaliyetleri aksettirilmiştir. Tarihsel olayların ve Cengiz Han'ın kişiliğinin sanatsal kriterlere uygun bir şekilde anlatıldığı tarihî romanlar, fatih, hükümdar Cengiz Han'ın fetihlerinin vahim sonuçlarını ortaya koymaktadır.

7. Araştırmanın etik yönü

Bu araştırmanın etik kurul izni gerektirmeyen araştırmalardan olduğunu beyan ederim.

8. Çıkar çatışması beyanı

Bu çalışmada, sonuçları veya yorumları etkileyebilecek herhangi bir maddi veya diğer asli çıkar çatışması olmadığını beyan ederim.

9. Katkı oranı

Çalışmanın tüm aşamaları yazar tarafından tasarlanmış ve yazılmıştır.

KAYNAKÇA

- Askerov, B. (2015). *Azerbaycan tarihi romanlarında gerçeklik ve edebi tahayyül*. İlim ve Tahsil Yayınları.
- Aytmatov, C. (2004). *Seçilmiş eserleri*. Önder Yayıncılık.
- Aytmatov, C.(2013). *Türk ruhunun zaferi*. Masal Evi Yayıncılık.
- Aytmatov, C. (2017). *Cengiz Han'ın ak bulutu*. Kitap Kulübü MMC Yayınları.
- Lamb, H. (2006). *Moğolların efendisi Cengiz Han*. İlçi Kültür Yayıncılık.
- Madatoğlu, A. (2014). *Türkçüler: Tarihi, siyasi, ideoloji, denemeler*. Orhan NPM Yayıncılık.
- Man, J. (2015). *Cengiz Han*. Kanun Yayınları.
- Mehmet, E. Ş. (2012). Bilim tarihçisi Sübkiye göre Cengiz Han. *Akademik Bakış*, 2 (11), 237-265.
- Orucov, T. (2011). *Dünya tarihi*. Adiloğlu Yayınları.
- Paşayeva, N. (2004). *Yenilenen edebiyatın yeni insanı*. ATİ Yayınları.
- Salamoğlu, T. (2005). *Çağdaş Azerbaycan romanının poetikası (20.yüzyılın 80'li yılları)*. Bilim Yayıncılık.
- Şahanov, M. (2001). *Cengiz Han'ın sırrı*. Da Yayıncılık.
- Yan, V.G. (1962). *Sonuncu denize doğru*. Çocukgençleşir Yayıncılık.
- Yan, V.G. (2008). *Cengiz Han*. Avrasya Press Yayıncılık.
- Ян, В.Г. (1988). *Батый*. Вост.-Сиб.кн. изд-во.